

1962 Åkerfelt

Kutämään jissa
Sal. Lemiselle Arkistoon

112
hw

N O R G E S B A N K

Havaintoja vaihtovirkailijana 12.2. - 11.4.1962

Helsinki, 1962

Tor Åkerfelt

Sisältö

Hallinnollisista piirteistä	s. 1
Asemasta ja tehtävistä	s. 1-2
Luotonannosta	s. 2-3
Henkilökunnan tietoisuuden kasvattamisesta	s. 3-5
Organisaatiosta	s. 5-6
Rahapolitiikasta ja taloudellisesta tilanteesta	s. 6-8
Samarbeidsnämndasta	s. 8-9
Valuutansäännöstelystä	s. 9
Tuontiin ja vientiin liittyvästä tarkkailusta	s. 9-12
Revisiosta	s.12-13
Matkansmerkityksestä	s.14
Organisaatiokaava	

Saadun tehtävän mukaisesti tarkastellaan tässä esityksessä Norges Bankia, sen työskentelyä ja toiminnan perusteita yleisesti. Täydellisestä luetteloinnista luopuen tuodaan esille vain niitä seikkoja, jotka oman keskuspankkimme ja maamme olojen kannalta aiheuttavat vertailua. Norges Bankiin saapuvalle stipendiaatille suunniteltu ohjelma asiantuntijalausuntoineen, erilaisine tutustumiskäynteineen ja keskusteluineen antaakin laajaksi yleiskuvaukseksi tarkoitettuna sellaiseen hyvän mahdollisuuden. Päähuomio kohdistuu luonnollisesti Norges Bankin asemaan yhteiskuntakoneistossa ja pankille annetun tehtävän selvittelyyn ja sen hoitotapaan. Keskus- ja seteli-pankin yleisesti tietoisuudessa oleviin pääpiirteisiin lähemmin puuttumatta ja suomentamatta jäljempänä mainittuja käsikirjoja todettakoon siis yleisesityksenä seuraavaa.

Norges Bank on muodollisesti perustettu osakepankiksi, joka tapahtui vuonna 1816 ja rahoituksen järjestelyyn liittyi erikoisten verojen maksettavaksi asettaminen yhteiskunnalle. Myöhemmin valtio on lunastanut yksityisten hallussa olleet osakkeet osan kuulussa eräille julkisille rahastoille.

Pankin ylin hallintoelin on representantskapet. Sen jäsenmäärä on 15, jotka suurkäräjät (stortinget) valitsee kuudeksi vuodeksi kerrallaan. Representantskapet jakaa tehtävät kymmenelle komitealle, joista den faste komité on saanut hoitaakseen representantskapin käsiteltävien yleisten asioiden valmistelun muiden komiteoiden nimen kertoessa niiden työalan.

Pankin johtokunnassa on viisi jäsentä. Puheenjohtajan, eli pankin pääjohtajan ja varapuheenjohtajan nimittää kuningas ja he ovat pankin vakinaisia johtajia kuuden kuukauden irtisanomisajalla. Heillä ei saa olla muita palkattuja toimia eivätkä he saa harjoittaa kauppaa-, teollisuus- tai pankkitoimintaa. Muut kolme jäsentä valitsee ja nimittää suurkäräjät samaten kuudeksi vuodeksi. Pankin kunkin 20:n haarakonttorin johdossa on suurkäräjien kuudeksi vuodeksi kerrallaan nimittämä kolmijäseninen johtokunta sekä representantskapin asettama johtaja, joka samalla on mainitun johtokunnankin jäsen.

Perustuslain 75 §:n mukaan maan rahalaitoksen hoito kuuluu suurkäräjille, joka mm. maan yleisen talouspolitiikan hoitajana ylimpänä elimenä vastaa siihen osana kuuluvasta raha- ja luottopolitiikasta. Yleisten suuntaviivojen valinnan se antaa sille vastuussa olevalle maan hallitukselle, kun taas niiden puitteissa tehtävät jokapäiväiset ratkaisut ja käytännöllinen työ raha- ja luottopolitiikan osalta kuuluu Norges Bankille. Huomiota herättääkin usein ilmenevä maan hallintoelinten ja keskuspankin kiinteä suhde, joka suo mahdollisuu-

det mm. jäljempänä kosketeltavan samarbeidsnämndan avulla tehtyihin talouselämää ja rahapolitiikkaa muotoileviin sopimuksiin. Keskuspankilla on kuitenkin itsenäinen asema annettujen suuntaviivojen puitteissa toimia omalla alallaan kysymättä kulloinkin etukäteen neuvoa poliittisilta viranomaisilta. Keskuspankin erikoisasemasta julkisoikeudellisena subjektina johtuu, että sillä on oikeus tulla kuulluksi ja saada esittää asioita ja tehdä ehdotuksia kuin myös arvostella. Onkin mainittu, että hallituksen kannalta ei ole yhdentekevää vaan suuren vastuun ottamista toimia keskuspankkia kuulematta. Tässä suhteessa Norges Bank eroaa muista hallintoelimistä, jotka voidaankin luonnehtia hallituksen alaisiksi täytäntöönpanoviranomaisiksi.

Norges Bankin tehtävänä on siis yllä mainittujen suuntaviivojen ja valtuuksien mukaisesti ja pyrkien rahan vakaan arvon ylläpitämiseen säännellä kotimaisten maksuvälineiden määrä kuin myös ohjailta ja välittää maan ulkomaista maksuliikettä. Tehtävään sisältyy huolehtia kunakin aikana tarvittavan raha- ja luottomäärän riittävyys, siten, että maan työvoima saa työskentelymahdollisuuden ja että maan tuotantovälineet voidaan käyttää tehokkaalla tavalla sekä että tavaroiden ja palvelusten kysyntä ei pääse suuremmaksi, kuin mihin maan ja kansan voimavarat riittävät ja että vältetään hintojen nousu ja ulkomaisen maksutaseen suurempi vajaus, kuin mitä voidaan maksaa valuttavarannolla tai ulkomailta saatavissa olevilla luotoilla.

Norges Bankin tehtävän muotoutuessa yllä esitetyllä tavalla rahan- ja luotonsaantimahdollisuuksien luomiseen ja rajoittamiseen, jää liike- ja säästöpankkien sekä muiden luottolaitosten tehtäväksi rahan ja luoton välittäminen. Vaikka periaatteessa Norges Bank voikin harjoittaa kaikkea normaalia pankkitoimintaa pitääkseen läheisen kosketuksen näihinkin yhteiskunnan tapahtumiin, elinkeinoelämä saa pääasiallisesti lainansa muilta pankeilta setelipankin jäädessä taka-alalle pankkien pankiksi. Mikäli jonkun pankin on tarve saada tehtävänsä hoidossa tukea, voi se kääntyä Norges Bankin puoleen lainan saamiseksi. Yksityisen pankkilaitoksen haarakonttoriverkoston kehittymättömyydestä johtuen voi myös jokin maan osa tai elinkeinoala saada apua Norges Bankilta rahoituskysymystensä hoidossa, mutta käytännöllinen työ suoritetaan tällöinkin muita pankkeja tai rahastoja apuna käyttäen Norges Bankin ollessa ohjaavana ja valvovana elimenä.

XXX X

Norges Bankin luotonannon tultua edellä mainituksi, esitettävään siitä lyhyesti seuraavaa.

Luotonanto voi ensinnäkin tapahtua myöntämällä pankeille lyhyt-
aikaista lainaa tavaravekseleiden rediskonttamisella vekselin erä-
päivään saakka Norges Bankin diskonttokörölla (3½ %). Sakkokoron
maksettavaksi asettaminen ei ole käytännössä. Myös arvopapereiden
tallettamista vastaan voidaan laina myöntää pankille ilman suurem-
paa tarpeen selvittelyä kolmeksi kuukaudeksi. Mikäli luotontarve
ylittää mainitun ajan, on hakijapankin selvitettävä tämä ja jos sen
antolainauspolitiikka on yleisen luottopolitiikan kanssa sopusoinnus-
sa, voidaan pidennystä myöntää edelleen kolmeksi kuukaudeksi. Tämän
ajan kuluttua asia on johtokunnan erikoisesti harkittava. Lisäksi
voidaan pankeille myöntää luottoa johtokunnan harkinnan mukaan arvo-
papereiden tallettamista vastaan kassaluottona korkeintaan 12 kuu-
kauden ajaksi käytettäväksi lyhytaikaisiin, ohimeneviin tarpeisiin.

Toinen Norges Bankin luotonantoryhmä on valtion takaamat kalas-
tuslainat, joista valtion viranomaiset ovat päättäneet. Mikäli täl-
lainen päätös on olemassa, katsotaan Norges Bankin velvollisuudeksi
tällaisten lainojen antaminen.

Kolmanneksi mainittakoon Norges Bankin lainat elinkeinoelämäl-
le yleensä. Periaatteessa ei tällaisen tahtävän kuitenkaan katsota
kuuluvan keskuspankille. Erikoistapauksissa on tällainen luotontarve
koetettu hoitaa yhteistyössä yksityispankkien kanssa siten, että
Norges Bank antaa apuaan vasta, kun muu pankki on saavuttanut määrä-
tyn rajan. Tällainen luotonanto tulee kin kyseeseen lähinnä vain
Pohjois-Norjan ja eräntten rannikkoalueitten osalta sekä pikkualus-
ten rakentamiseksi, koska yksityiset luottolaitokset eivät omin voi-
miansa ole kyenneet hoitamaan tällaisia rahoitustehtäviä.

X X X

Norges Bankin jokaisen toimihenkilön tietoisuuteen on pyritty
saattaa pankin erikoisasema ja sen työskentelyn tarkoituksena. Kun
rahan perustana ei enää siinä määrin kuin ~~ennen~~ voi olla yksin jalo-
metalli, ei setelistön arvon säilymisestä enää voi olla yksinkertais-
ta varmuutta. Kehityksen kulku siihen, että maksujen hoidossa ei enää
aina käytetä keskuspankin luomaa rahaa, vaan suuressa määrin muiden
laitosten luomia raha- ja luottojärjestelmiä (shekit, siirrot ym.),
on asettanut keskuspankille entistä suuremmat vaatimukset työsken-
neltäessä rahan arvon säilyttämiseksi likviditeettiä ja luottorahoi-
tusta säästelemällä. Kun suuren laitoksen yksityinen työntekijä hel-
posti jää vain oman suppean työpiirinsä synnyttämään käsitykseen
työn merkityksestä ja kun hän useinkaan ei voi saada tietoa siitä,

mitä pankin muilla osastoilla tehdään yhteisen tarkoituksensa saavuttamiseksi, haluaakin Norges Bank huolehtia siitä, että henkilökunnalle selviää työskentelyn tarkoituksensa ja että sille tarjoutuu tilaisuus saada käsitys pankin toiminnasta ja organisaatiosta sekä myös toimintaa sääntelevistä yleisluonteisistakin asioista. Keskuspankin toimihenkilön edellytetään omaavan näistä asioista sellainen tietoisuus, että vähäpätöiseltäkin tuntuva ja näyttävän työn merkitys tunnetaan, joka seikka puolestaan synnyttää vastuuntuntoa ja työn arvostusta. Tämän esityksen puitteissa mainittakoonkin muutamia seikkoja, joihin Norges Bankin yksityiset virkailijat halusivat kiinnittää vierailijan huomion näistä asioista keskusteltaessa.

Virkailijoiden käyttöön on valmistettu Personalhåndbok for Norges Bank. Se antaa yleisesityksen pankin tehtävistä, sen kehityksestä, toiminnasta ja hallinnosta kuin myös piirteet eri työryhmien tehtävistä. Lisäksi se sisältää esityksen pankin ja sen henkilökunnan suhteista sekä pankkilaiselle asetettavista jokapäiväisistä velvollisuuksista kuin myös niiden täyttämiseksi saavutettavista eduista. Eri työryhmien yksityiskohtaiset työskentelyohjeet on taas selvitetty Håndbok for Norges Bank-nimisessä irtolehtimapsissa. Tämän ohjekirjan merkitystä sai kuulla korostettavan mm. sillä perusteella, että se osoittaessaan työryhmien tehtävät ja tarkoituksensa informoinnin lisäksi aikaansa vertailua, jonka avulla voidaan poistaa mahdollinen useammankertainen työ ja että samalla voidaan todeta, mihin työryhmään monet pikkutehtävät parhaiten voidaan sijoittaa, ilman että niitä muutoin tarpeettomasti paisutetaan tai väheksytään työskennellessä tietämättöminä muiden asiallisesta tarpeesta. Hyvän lisän tuo myös pankin statistisk afdeling'in julkaisema Orientering for afdelingene selvittäessään keskitetysti niitä talouselämän pääkysymyksiä ja tapahtumia, jotka liittyvät pankin työskentelypiiriin. Pankin asiantuntijoiden pitämät kurssit ja valistustoiminta sekä pääkonttorin ja haarakonttoreiden väliset virkailijavaihdot kuin myös runsaan tuntuiset ulkomaanmatkat tulivat myös esille näitä kysymyksiä käsitellessä. Liiallisen akateemisuuden vaara tunnuttiin kurssitoiminnassa osatun välttää, jotenka tympääntymisen tunnetta ei voinut havaita. Erinomaisen sisällön omaava henkilökuntalehti Vår Bank ei myöskään saa jäädä mainitsematta, sillä sen vuosikertoja selailemalla saa helpolla kuvan Norges Bankista, sen toiminnasta ja henkilökuntakysymyksistä. Myöskin pankin ammattikirjasto on osoitettu koko henkilökunnan käyttöön. Myös virkailijayhdistyksen toiminta, jossa henkilökunnan valvetuneisuus ilmeni, on saanut yleistä arvostusta. Välittömästi pankkia ja sen henkilökuntaa koske-

van ohella sen toiminta ulottuu yksityiselämääkin sivuaviin, kuten taide-, urheilu-, retkeily- yms. harrastuksiin. Niinpä henkilö perhesuhteineenkin tuntee monin sitein kuuluvansa pankin piiriin.

Tehtävien täyttämisen vastapainona voitaneen mainita seuraavallaisia seikkoja. Eräitä pankin virkailijaryhmiä koskevissa nimitysasioissa annetaan henkilökunnan mielipiteen tulla esille. Instillingsråd, johon johtokunta ja virkailijat valitsevat kumpikin kaksi virkailijaa, saa käsitellä tämänlaatuisia asioita. Työajan suhteen on saatu aikaan järjestely, jolla vain puolen henkilökunnan työskennellessä lauantaisin joka toinen lauantai on muodostettu vapaapäiväksi. Palkan maksu tapahtuu henkilökunnan Norges Bankissa oleville shekkitileille, joilla oleville varoille säädettyyn määrään saakka maksetaan säästötilin korko. Sairausajan palkka maksetaan täysimääräisenä aina yhden vuoden ajalta, mikäli vielä kolmen kuukauden sairausajan jälkeen palvelussuhteen jatkumista voidaan pitää aiheellisenä. Merkitykselliseksi arvostettiin interessekontoretin avulla järjestettyjen massaostojen tarjoama etu sekä liike-elämän määrättyille ostajapiireille halukkaasti tarjoamat alennukset ostojen yhteydessä, johon järjestelmään myös Norges Bankin henkilökunta muiden mukana on saatu osalliseksi. Vakinaista henkilökuntaansa vastaan pankki tulee myös nykyajan eräissä suurimmista pulmista, nimittäin kunnollisen asunnon saamisessa antamalla lainaa asunnon ostoon, rakentamiseen ja tontin hankintaan.

X X X

Pankin asemaa, hallintoa ja tehtäviä sekä sen henkilökuntaa koskevan esityksen jälkeen on syytä kosketella myös pankin organisaatiota, koneistoa, jota pankki kouluttamansa henkilökunnan avulla käyttää täyttääkseen sille annetun tehtävän. Tässä suhteessa voidaan ensinnäkin viitata jo edellä mainittujen käsikirjojen sisältämään selvitykseen. Valuuttaosaston osalta on olemassa lisäksi erillinen Arbeidsordningen ved valuta avdelingen i Hovedsetet, johon mm. sisältyy selvitys Norjalle erikoisen merkityksellisestä aiheesta nimityksellä shipping. Työnjako ja menettelytavat on näissä kirjoissa niin tarkoin selvitetty, että enempi muistiinmerkitseminen ei tässä esityksessä olekaan tarpeen vaan lisäviittaus organisaatiokaavaan riittänee. Joihinkin oman pankkimme kannalta silmiinpistävinä havaintoina voitaneen kuitenkin mainita seuraavaa.

Norges Bankissa tuntuvat useat tehtävät olevan hoidollisesti hajoitettut siten, että on syntynyt moniaita sekretariat tai kontoret-

nimisiä työryhmiä. Joinakin niistä mainittakoon direksjonssekretariatet, joka on laajahko sen hoitaessa sille luonnostaan kuuluvien asioiden lisäksi kultakaupat, setelien ja vaihtörahojen väärennystä ja tuhoutuneita seteleitä koskevat kysymykset, kiertokirjeet, varsinaiselle henkilökuntakonttorille kuulumattomat henkilökunta-asiat ja monet rekisteröinnit. Ekspedisjonssekretariatet hoitaa postin kirjaamisen ja sen alkukäsittelyn edelleen osastoille lähettämistä varten. Organisationskontoret puolestaan tuntee ja suunnittelee kaikki pankin lomakkeet ja tekee suunnitelmat pankin konehankinnoista sekä hoitaa yleistä rationalisoimistyötä. Økonomiavdelingen on saanut hoitaakseen pankin rakennusasiat ja työskentelyvälineiden rutiinimaiset hankinnat. Pankin asiakkaiden (ulkomaiset pankit, julkiset laitokset ja kotimaan luottolaitokset sekä pankin oma henkilökuntakin) tilien hoitoa varten on oma folioavdelingen ja kontoret for statens kasse-regnskaper puolestaan valtion kassatiliä varten. Distriktenes utbyggingsfond on sen Norges Bankissa tapahtuvaa hoitoa varten myös saanut oman henkilönsä. Suomen olpihin nähden laajahkoa valtion obligaatiomarkkinoitten hoitoa varten Norges Bankilla on lisäksi suurrehko depotavdelingen ja obligaatiolainat yleensäkin ovat keskuspankin silmälläpidon alaisia. Organisaatiokaavaa tarkasteltaessa havaitaan myös, että pankin revision toiminta kuuluu suoraan representantskapin alaisuuteen kuin myös, että rahapaja kuuluu Norges Bankille. Hajahavaintoina voidaan vielä mainita, että työryhmissä harjoitetaan runsaasti kirjaamismenettelyä, jonkinlaista valmistelevaa alikirjanpitoa, joka saanee perustelunsa sikäläisen ja oman kirjanpitojärjestelmämme erilaisuudesta. Silmiinpistävää on myös, että kassojen henkilökunta on miehiä holvin ja kassan välillä joka päivä kuljetettavine kassakaappeineen. Vaihtorahakassan osalta tämän seikan saattoi hyvin ymmärtää ottaen huomioon työssä tarvittavan ruumiillisen voiman. Konekirjoitustyössä, kuten mm. tositteiden teossa käytettiin sitävastoin naispuolista henkilökuntaa. Vielä todettakoon, että Norges Bankissa ei tunnuttu tarvittavan paljoa järjestelyä yksityisiä asiakkaita varten, näiden ollessa harvinaisia keskuspankissa.

x x x

Selvitys Norges Bankin käyttämistä rahapoliittisista keinoista nykyaikana vaatinee taustakseen maininnan maan tämänhetkisestä taloudellisesta tilanteesta, joka muuten suuresti vastanee Suomen oloja.

Monen elinkeinohaaran kohdalla on Norjassa jatkunut korkeasuhdanne ja tuotantokoneisto on voimakkaassa käytössä. Tavaroiden ja pal-

velusten kysyntä on kuitenkin noussut tuotantoa voimakkaammin aiheuttaen painetta työmarkkinoilla, hintatasossa ja maksutaseessa. Tuonti on lisääntynyt voimakkaasti ja rahtitulojen nousu on vain pieneltä osalta pystynyt vaikuttamaan tasoittavasti. Hintojen nousun vaara on olemassa uhaten rahanarvoa.

Mainitunlainen tausta johti eräiden rahapoliittisten keinojen käyttöön ottamiseen. Mm. sovittiin jäljempänä lähemmin selvitettävän samarbeidsnämndan neuvotteluissa yksityisen pankkilaitoksen kanssa pidättyvyydestä myöntää uusia lainoja. Kulutustavaroiden osalta luotonantoa rajoitettiin ja eräät valtion rakennustoimetkin saatiin lykättyä. Korkopolitiikkaa ei kuitenkaan haluttu käyttää, sillä Norges Bankin nykyinen johto katsoo siihen liittyvän laajalle alalle säteileviä sellaisiakin vaikutteita, joihin ei ole tarkoitus pyrkiä ja joihin tuskin aina on oikeuskaan puuttua. Luotonkysynnän kasvaessa liikepankkien yhdistys ottikin nämä sovitut seikat huomioon yrittäen samalla lisätä säästämistä auttaakseen silläkin tavoin pääomantarpeen ja sen kysynnän tasapainoa.

Kun näitä lievähkötä toimenpiteitä ei kuitenkaan myöhemmin katsottu riittäviksi, koetettiin säännöstelyä edelleen tehostaa muillakin keinoilla. Norges Bankin kiertokirje heinäkuussa 1961 sisälsikin uudet ja olennaisesti tiukemmat suuntaviivat pankkien antolainauksen varten. Myös lisääntyneeseen vähittäismaksukauppaan (autot, televisiot) kiinnitettiin huomiota. Keskusteluissa yksityisten virkailijoitten kanssa sai muuten todeta, että viime mainitulla alalla omassa pankkisammekin tehty tutkimus oli Norges Bankissa tunnettu. Myönnettäville luotoille asetettiin eräin laskentaperustein määritelty yläraja. Pankkeja ja vakuutusyhtiöitä kehoitettiin myöskin lisäämään valtion ja valtion takaamien obligaatioiden varantoaan määrättyyn määrään. Yleiseen koron korotukseen ei vielääkään tahdottu mennä ja diskonttokoron korotusta ei suoritettu.

Kun pankit myöhemmin voivat ilmoittaa täyttäneensä luotonrajotusta tarkoittavat tavoitteensa, todettiin tämän auttaneen liikakysynnän hillitsemisessä. Edelleen on kuitenkin teroitettu tiukennetun finanssipolitiikan tarvetta julkisten ja yksityisten investointien jarruttamiseksi sekä toisaalta suuremman säästäväisyyden ja rahastomisen tarpeellisuutta. Nämä seikat on otettu huomioon annettaessa ohjeet vuoden 1962 luottopolitiikkaa varten. Luotonanto saa lisääntyä vain tasaisesti ja ulkomaiset lainat vaativat erikoista neuvonpitoa. Pankkien ja vakuutusyhtiöiden on lisättävä valtion ja valtion takauksien obligaatioiden varantoaan. Lisäksi on teroitettu yksityisenkin

säästämisen suurta tarvetta ja suhdanteiden entistä parempaa soveltamista julkisen budjetin teossa, että tavoiteltu tasapaino ylläpidettäisiin. Sopimusten osalta on vielä mainittava vuonna 1960 tehty neljän vuoden "rammeavtalene."

Edellä mainittu samarbeidsnämnda on sopimusteitse tullut keskeiseen asemaan raha- ja luottopolitiikan hoidossa Norjassa. Se on Norges Bankin, maan muiden rahalaitosten, vakuutusyhtiöiden ja finanssdepartementin säännöllisten kokousten forum, jolla kosketellaan raha- ja luottotilannetta, pankkien luotonannon suuntaviivoja ym. niiden pääohjeiden puitteissa, jotka maan hallinnosta vastaavat elimet kunakin aikana katsovat asiallisiksi. Tällaisena se on muodostunut huomattavaksi taloudellisia tilanteita pohtivaksi, neuvoa antavaksi elimeksi, jossa eri osapuolet elimen ja sen työskentelyn sopimusluonteisuudesta johtuen voivat vapaasti saada näkökantansa esille.

Samarbeidsnämndan työn tuloksista voidaan mainita edellä koskettujen, taloudellisen tilanteen tasapainoittamista ja rahan arvon säilyttämistä tarkoittavien keinojen käyttöönotto ja niiden noudattaminen, sopimukset kutakin vuotta varten ja pidemmän ajanjakson huomioon ottava neljän vuoden "rammeavtalene." Luotonmyöntämiselle on saatu katto ja myös on sovittu niistä laadullisista tekijöistä, joita luotonannon harkinnassa on syytä käyttää. Ottolainauksesta on määrää prosentti sovittu sijoitettavaksi valtion obligaatioihin ja myös vakuutusyhtiöt on saatu suostumaan mainitunlaiseen sijoitustoimintaan. Rahalaitosten kanssa on saavutettu huomattava yhteisymmärrys taloudellisen politiikan vaatimien toimenpiteiden noudattamisesta.

Yllä mainitun sopimusteitse tapahtuvan menettelyn puolesta on esitetty, että Norjassa on ollut vaikeata käyttää vanhastaan tunnettuja rahapoliittisia keinoja, joiden käytöstä ja vaikutuksista muualakin maailmassa on esiintynyt epävarmuutta. Myös on esitetty, että näillä sopimuksilla saavutetaan suurempi joustavuus kuin muilla keinoilla. Hyötynäkökohdaksi katsotaan sekin, että samarbeidsnämndassa mukana olevat voivat kokoontua epävirallisesti neuvottelemaan milloin tahansa ja että täten katsotaan saatavan kultakin osapuolelta ymmärrystä toimenpiteiden tarpeellisuutta kohtaan, jolloin myös niiden vastuuntunto kasvaa. Myös viranomaiset saavat helpolla kuvan pulmista, joita eri toimenpiteet tuovat tullessaan luottolaitoksille ja elinkeinoelämälle.

Samarbeidsnämnda on saanut tärkeän merkityksen ja Norges Bankilla on siinä arvovaltainen asema elimen saatua alkunsa juuri keskuspankkista, jonka pääjohtaja toimii sen esimiehenä ja jossa sen kokoukset-

kin pidetään. Täten Norges Bank on saanut käytettäväkseen vanhastaan tunnettujen rahapoliittisten keinojen rinnalle uuden, arvokkaan täydennyksen.

. x x x

Norjassa voimassa olevat valuutansäännöstelymääräykset ovat pääasialliselta sisällöltään meikäläisiä vastaavat. Maksut Norjan ja muiden maiden välillä ovat erikoisesta luvasta riippuvaisia. Samaten on laita ulkomaisen lainan, luoton ja muulla tavalla syntyvän maksuvelvoitteen sekä valuutan viennin ja tuonnin suhteen, mutta OECD-maiden kesken on monet maksut ja siirrot voitu suuresti vapauttaa. Ulkomaiset maksuvälitteet ja saatavat ovat luovutusvelvollisuuden alaisia. Säännöstelymääräyksiin sisältyy myös ilmoitusvelvollisuus, jonka täyttämiseksi on mm. omat lomakkeensa laivanvarustamoita ja vakuutusyhtiöitä varten, joiden hallussa on enemmän ulkomaista valuuttaa kuin Norjan yksityispankeilla. Myös tavaroiden tuonti ja vienti on periaatteessa säännösteltyä. Kaupankäynnin yleisen normalisoitumisen tapahtuttua on taloudellisen epävakaisuuden aikana tarvittavia säännöksiä kuitenkin voitu erillisillä ohjeilla lieventää. Valtaosa tuonnista ja veinnistä voikin tapahtua ilman yksittäistapauksessa tarvittavaa lupaa ja kaupan vapauttamista koskevissa kansainvälisissä sopimuksissa ja liitoissa Norja pyrkii olemaan osallisena.

Tuonnin ja viennin säännöstelemiseksi, sen maksamiseksi sekä tarkkailun ja tilastoinnin hoitamiseksi on Norjassa voimassa seuraava vanlainen järjestelmä.

Lisenssiä edellyttävä tuonti ja sen maksu.

Tuoja tekee erikoisella useampiosaisella lomakkeella handelsdepartementille hakemuksen, jonka ensimmäisestä lehdestä muodostuu tuonti- ja toisesta valuutanostolisenssi muiden ollessa jäljennöksiä erinäisiä tarpeita varten. Myöntäessään lisenssin viranomainen varustaa tämän lomakesarjan omilla merkinnöillään päästen viittauksilla tuojan antamiin tietoihin. Koko lomakesarja syntyy läpilyöntikappaleina tarvittavien otsikoiden vaihdellessa kullakin lehdellä. Myönnetyn lisenssin tavara- ja valuuttamäärien ylitys ei periaatteessa ole sallittua, mutta joustavuuden niin vaatiessa pienehköt ylitykset voidaan sallia. Tämä ymmärrettävä seikka on katsottu aiheelliseksi nimenomaan ilmaista, koska virkatoimet luonnollisesti ovat säännöksiin tarkasti sidottuja.

Tavaraa tullattaessa tullit merkitsee tuontilisenssiin tullatun määrän ja arvon. Tällöin pitää tullille myös esittää lasku, rahtiasia-

kirjat, erittelyt yms. Tuotaessa useammassa erässä tuoja saa lisenssinsä takaisin ja kun se on kokonaan käytetty, tulli lähettää sen Norges Bankille. Valuuttaa tavaran maksuun ostettaessa pitää valuuttalisenssi ja lasku esittää valuuttapankille, joka leimaa laskun ja tutkii sen yhtäpitävyyden lisenssin kanssa. Jos kyseessä on osamaksu, käytetään lisäksi osamaksukaavaketta, joka lähetetään Norges Bankille, jolle myös valuuttalisenssi lähetetään, kun se on kokonaan käytetty.

Lisenssiä edellyttävä vienti sekä valuutan luovutus.

Lisenssin hakemisen, myöntämisen ja lomakejärjestelmän osalta voidaan viitata edellä esitettyyn. Viennistä saatu valuutta on heti luovutettava pankille eikä viejä handelsdepartementin luvatta saa antaa lisenssin maksuajasta poikkeavaa lykkäystä. Vienti ei saa ylittää lisenssin sallimaa määrää ja arvoa. Jokaisen viejän on säilytettävä hänelle lisenssistä kuuluva kappale ja arkistoitava se mahdollisia jälkiselvityksiä varten.

Tullissa viejän on esitettävä lisenssi ja laivausasiakirjat. Jos viedään useammassa erässä, viejä saa vielä lisenssin takaisin. Kun se on kokonaan käytetty, tulli lähettää sen Norges Bankille. Luovutettaessa maksuksi saatua valuuttaa esitetään pankille valuutanluovutuksen merkitsemistä varten tarkoitettu lisenssin kappale, johon pankki merkitsee luovutetun määrän. Jos hinnasta on tehty vähennyksiä, tehdään niistäkin merkintä, kuin myös rahdin, vakuutuksen, huoltakulujen yms. määristä. Mikäli on saatu vain osamaksu, viejän on täytettävä Norges Bankille lähetettävä osamaksukaavake väliaikaisilmoitukseksi. Kun koko lisenssin ja viennin edellyttämä määrä on luovutettu, pankki lähettää lisenssin ko. osan Norges Bankille.

Vapaalistatavaroiden tuonti ja maksu.

Handelsdepartementin tiedotukseen sisältyy ilmoitus maista, jotka eivät kuulu ns. vapaalista-alueeseen sekä niistä harvoista tavaroista, joiden tuonti vaatii lisenssin. Täten määriteltävän vapaalistatavaran maksu ja tullaus suoritetaan Norges Bankin tarvitseman tarkastusaineiston hankkimiseksi seuraavasti menetellen.

Maksettaessa tullauksen jälkeen on tulli ensin varustanut pankissa esitettävän laskun tuontia osoittavalla leimallaan. Pankki merkitsee laskuun maksetun valuuttamäärän ja lähettää ilmoitukseksi Norges Bankille erityisen lomakkeen, 1-L, jo tullatun vapaalistatavaran maksamisesta.

Maksaessaan ennen tullausta tuojan on esitettävä pankille lasku sekä täytettävä vapaalistatavaran ennakkomaksua koskeva lomake, 1-K, kahtena kappaleena. Siihen sisältyy tuojan vakuutus, että hän on saa-

nut valuutan käytettäväkseen vain sillä ehdolla, että hänelle todella lähetetään kuukauden sisällä ko. tavara. Pankki varustaa laskun valuutanmyyntiä osoittavalla merkinnällään sekä samaten 1-K lomakkeen molemmat kappaleet, joista se toisen lähettää Norges Bankille. Toinen kappale jää tuojalle tullissa esitettäväksi. Tullin tuontia osoittava merkintä pannaan laskuun ja mainitun lomakkeen tullikappaleeseen, jonka tulli sitten lähettää Norges Bankille vertailtavaksi valuuttapankin lähettämään vastaavaan kappaleeseen.

* * *

Vapaalistatavaran vienti sekä valuutan luovutus.

Viennin osalta vapaalista-alue on ilmaistu mainitseamalla siihen kuuluvat maat sekä vapaalistatavarat mainitseamalla lisenssiä edellyttävät tavarat. Vietäessä täytetään läpilyöntikappaleena useampilehtinen lomake, F-2. Sen ensimmäinen lehti on tullauksen yhteydessä käytettävä vientiselvitys, joka tullista sen merkinnöin lähetetään edelleen Norges Bankille. Toinen lehti tulee käyttöön valuuttapankissa valuuttaa luovutettaessa. Pankissa tehdään merkinnät saadun maksun jakautumisesta tavarahan, rahdin, vakuutuksen, huolintakulujen yms. osalle. Mikäli maksu saadaan vain osittain, täytetään osamaksun selvittävä lomake. Tällainen sekä, kun koko maksu on saatu, vientiselvityslomakkeen valuuttakappale lähetetään pankista Norges Bankille.

Valuutanluovutusvelvollisuudesta johtuen maksu on heti perittävä ja valuutta luovutettava. Mikäli viejä ja ostaja kuitenkin haluavat sopia yli kuuden kuukauden maksuajasta vapaalistatavaran osalta, ei vienti ja valuutanluovutuksen selvittely käy päinsä edellä mainitulla lomakkeella, vaan tällöin on ennen vientiä tehtävä hakemus tavallisen vientilisenssin saamiseksi.

Yhteenvetona voidaan lyhyesti todeta, että vientiin ja tuontiin liittyvä valuutan käytön tarkkailu perustuu Norges Bankissa seuraavaan menettelyyn.

Ennen tuontitavaran maksua on tarpeen joko tuonti- ja valuutanostoluvan sisältävä handelsdepartementin lisenssi tai lisenssittömän tuonnin osalta tullin ja valuuttapankin osat sisältävä ennakkomaksukaavake 1-K tai tuonnin todistava, tullin leimaama lasku, jolloin valuuttapankilta saadaan ilmoitus 1-L. Viennistä saadun ulkomaanvaluutan luovutusvelvollisuuden täyttäminen taasen tarkistetaan vertaamalla vientilisenssin tavara- ja valuuttaosia tai lisenssittömän viennin osalta vienti- ja tilitysselvityslomakkeen, F-2:n tullista ja

valuuttapankista saatuja osia toisiinsa. Norges Bank siis saa sekä tullilta että valuuttapankeilta vientiä ja tuontia sekä maksua ja valuutanluovutusta osoittavia, toisiinsa rinnastettavia asiakirjoja, joihin asiakkaan, tulliviranomaisen ja valuuttapankkien vakuutuksin sisältyy riittävä, pelkistetty aineisto jälkitarkkailua ja tilastotyötä varten. Saatu aineisto on mahdollisimman luotettavaa ja palvelee hyvin käyttötarkoitustaan. Luodulla menettelyllä on myös säästetty suurien paperimäärien lähettämiseltä, säilyttämiseltä ja käsittelemiseltä työskentelyn muodostuessa selväpiirteiseksi.

X X X

Valuutansäännöstelyyn liittyvän tarkkailutyön ohella myös pankin oma työskentely vaatii luonnollisesti valvontansa, jollaista sisältäytykin sen kirjanpitojärjestelmään jo työryhmissä suoritettavine kirjaamismenettelyineen. Tämän lisäksi Norges Bankilla on erillinen revisiolaitoksensa, jonka asemasta ja vaikeasti nähtävissä olevasta työskentelystä esitettäköön lopuksi muutamia havaintoja.

Ensimmäisenä revisiota koskevana seikkana mainittakoon, että hallinnollisen asemansa puolesta se muista pankin osastoista eroten on suoraan pankin representantskapin alainen, joka antaa sille toimiohjeet ja jonka Den faste komité on sen lähin yläporras. Revision ollessa täten muodollisesti erillinen koskevat sen henkilökuntaa kuitenkin samat määräykset kuin pankin muita virkailijoita. Revisio on keskitetty pääkonttoriin, jonka ohella sen toimipiiriin kuuluvat myös haarakonttorit, setelipaino ja rahapaja.

Representantskapin ettersynskomitén suorittaessa pääkonttorin varantojen tarkastuksia revision virkailijat ovat mukana, jonka lisäksi he itsenäisesti suorittavat vastaavia tarkastuksia toimipiirinsä muissa kohteissa. Revision tarkastaessa pääkonttorin tilejä tutkitaan kassa, memoriaali, pää- ja sivukirjat määrätyn ajoin. Haarakonttorien osalta tämä työ suoritetaan haarakonttorien lähettäessä kuukausittain revisiolle tositteensa ja tilinpitokirjansa. Käsiteltävän aineiston koostumisesta mainittakoon, että Norges Bankin kirjanpitojärjestelmän mukaan pääkonttorin kassa ja memoriaali kootaan pääkirjaan No 1 ja vastaavasti haarakonttorien kuukausitaseet pääkirjaan No 2, jotka sitten yhdistettynä muodostavat Norges Bankin taaseen. Pankkiin talletetuista arvopapereista ja -esineistä revisio pitää tarkkailukirjaa ja toimittaa talletuksia koskevia tarkastuksia. Myös kohdistetaan jälkitarkkailua obligaatioihin, kuponkeihin ja vek-

seleihin ja niiden hoitoon. Ulkomaisten pankkien lähettämät selvitykset Norges Bankin kullaan, ulkomaisen valuutan ja arvopapereiden säilyttämisestä ja niiden kirjaamisarvoista ovat myös revision tutkittavia kuten myös foliotilit, kassakredititilit, kulutilit ja palkanmaksulistat. Erilaisten rahastojen sekä pankista erillään olevan eläkekassan hoidon tarkkailu kuuluu myös tehtäviin. Postilaitoskin lähettää revisiolle luettelot pankin arvopostista ja kirjatuista kirjeistä sen työskentelyaineistoksi.

Setelipainon tarkkailuun sisältyvät sille paperia toimittaneiden laskut, saapuneen setelipaperin määrä ja varastokirjanpito. Setelipaino antaa revisiolle selvitykset kaikesta käyttöön otetusta setelipaperista sekä valmistetuista seteleistä. Lisäksi tarkastetaan setelitulaukset ja toimituskirjat sekä setelipainossa suoritettut mittatömmiset ja hävittämiset. Revision tarkkailukirjauksista nähdään aina setelipaperin, puolivalmisteiden ja valmiiden setelien määrät.

Rahapajan osalta suoritetaan myös tarkkailua, joka ei kuitenkaan ulotu raaka-ainevarastoon, vaan puolivalmisteisiin ja valmiisiin rahoihin. Sen, kuten setelipainonkin osalta sisältyvät valvontaan myöskin painatus- ja leimaustarpeistot.

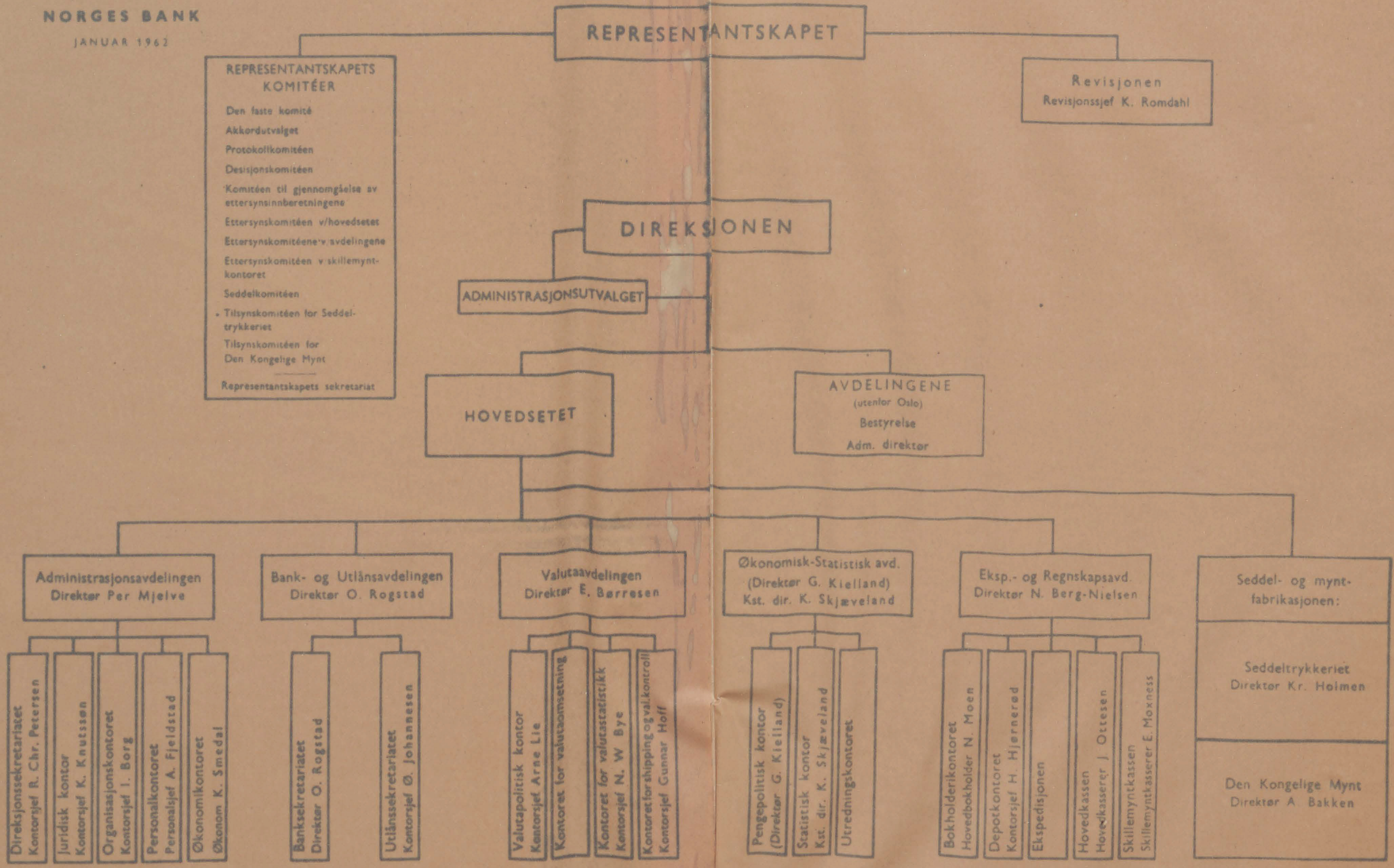
Revision työskentelyn voidaan sanoa suurin piirtein perustuvan valmiisiin tosittaisiin, joissa aina on viittaus niiden perustana olevaan toimeksiantoon ja asiaan. Normaalisti siis luotetaan täten syntyneeseen, pankissa kahdella nimellä allekirjoitettuun tosittaiseen. Erikseen on olemassa postitarkkailu, jonka kautta kulkevat toimeksiantokirjeet ja tilitapahtumia koskevien asiakirjojen jäljennökset. Sentarkkailtavaksi kuuluu, että asian edellyttämät tehtävät on suoritettu sekä kirjattu oikealla tavalla. Käytettävien valuuttakursien tarkkailu kuuluu revisiolle.

Tehtävänsä hoitamiseksi revisio voi lisäksi lähettää tiedustelujaan ja selvityspyyntöjään Mahdollisten virheellisyyksien oikaisu voi tällöin tapahtua ilman sen suurempia toimenpiteitä. Suoranaisia työtä koskevia määräyksiä revisio ei kuitenkaan voi antaa, mutta se voi kylläkin neuvotella johtokunnan kanssa siitä, miten toiminta olisi järjestettävä.

Työskentelynsä selvittämiseksi revisio tekee kuukausittain ja neljännesvuosittain määrätymällä kaavakkeilla raportit, joista voidaan todeta eri tehtävien tulleen hoidettua. Varsinaisen kertomuksensa omasta sekä arvostelmansa pankin toiminnasta revisio antaa vuosittain representantskapille.

Kuten edellä esitetty ehkä osoittanee, kahden kuukauden hyvin järjestetty opintomatka suo pankin ja sen henkilökunnan asiantuntevalla, ystävällisellä opastuksella hyvän mahdollisuuden monipuolisen kuvan saamiseen Norjan keskuspankista kuin myös itse isäntämaasta. Pohjoismaan ollessa kohteena, ei myöskään kielivaikeus liiaksi ole vähentämässä matkasta saatavaa hyötyä, jotenka siihen voidaankin täydellä sisällöllään kohdistaa tällaisessa yhteydessä usein käytetyt positiiviset laatusanat. Myös Norges Bankista täällä olleet ja nyttemmin erikoisiksi Suomen ystäviksi osoittautuvat vaihtovirkailijat tuntuivat oman pankkimme vastaavan kohtelun ansiosta saaneen matkastaan hyötyä ja hyviä vaikutteita. Norjassa annetaankin näille matkoille tunnustus ja järjestelyjen edelleen kehittämiseksi on siellä käynnissä rakentava keskustelu. Pidemmän esityksen välttämiseksi viittaankin Vår Bank-lehden vuoden 1961 numeroissa 3 ja 4 asiasta esitettyyn. Niissä käsitellyin keinoin pyritään vieraan maan vaihtovirkailijalle antamaan mikäli mahdollista vieläkin opettavammassa muodossa jo tämän kirjoitelman ensimmäisellä lehdellä kosketellun laatuinen selvitys Norges Bankista ja maasta, jonka rahapolitiikkaa se on pantu hoitamaan.

ORGANISASJONSPLAN
NORGES BANK
 JANUAR 1962

REPRESENTANTSKAPETS KOMITÉER

- Den faste komité
- Akkordutvalget
- Protokollkomitéen
- Desisjonskomitéen
- Komitéen til gjennomgåelse av ettersynsinnberetningene
- Ettersynskomitéen v/hovedsetet
- Ettersynskomitéene v/avdelingene
- Ettersynskomitéen v/skillemyntkontoret
- Seddelkomitéen
- Tilsynskomitéen for Seddeltrykkeriet
- Tilsynskomitéen for Den Kongelige Mynt
- Representantskapets sekretariat

Revisjonen
 Revisjonssjef K. Romdahl

REPRESENTANTSKAPET

DIREKSJONEN

ADMINISTRASJONSUTVALGET

HOVEDSETET

AVDELINGENE
 (utenfor Oslo)
 Bestyrelse
 Adm. direktør

Administrasjonsavdelingen
 Direktør Per Mjelve

Bank- og Utlånsavdelingen
 Direktør O. Rogstad

Valutaavdelingen
 Direktør E. Børresen

Økonomisk-Statistisk avd.
 (Direktør G. Kielland)
 Kst. dir. K. Skjæveland

Eksp.- og Regnskapsavd.
 Direktør N. Berg-Nielsen

Seddel- og mynt-fabrikasjonen:

Seddeltrykkeriet
 Direktør K.r. Holmen

Den Kongelige Mynt
 Direktør A. Bakken